

Порівняльний аналіз іменникових фраз в англійській художній прозі

*Роботу виконано на кафедрі практики
англійської мови ВДУ імені Лесі Українки*

Ідеться про аналіз іменникових фраз англійської художньої прози в порівняльному аспекті, які реалізують активну валентність високочастотних іменників сучасної англійської мови. Сконцентровано увагу на зіставленні іменникових фраз за частотою вживання, обсягом, інвентарем дистрибутивних моделей, якими вони описуються, аранжуванням компонентів.

Ключові слова: іменникова фраза, обсяг, частота, аранжування компонентів, регресивна іменникова фраза, прогресивна іменникова фраза, рамкова іменникова фраза.

Kalynovska I. M. Comparative analysis of noun phrases in English literary texts. The article concerns noun phrase analysis in comparative aspect in English literary texts, which realize the active valency of high frequency Modern English nouns. It focuses on the comparison of noun phrases by their frequency, size, inventory of distributional models, by which they are described, component arrangement.

Key words: noun phrase, size, frequency, component arrangement, regression noun phrase, progression noun phrase, frame noun phrase.

Синтаксичні одиниці мови завжди були в полі зору лінгвістів. У різні періоди розвитку мовознавства досліджувалися їхні аспекти: походження й розвиток, семантика, структура та функціонування. Можна прослідкувати, що на сучасному етапі розвитку мовознавства відбувається синтез дослідження цих аспектів, й увагу науковців спрямовано на вивчення їх взаємозв'язку та взаємообумовленості, а також на порівняльний аналіз синтаксичних одиниць.

Слід зауважити, що порівняльні дослідження іменникових фраз здійснюються у кількох напрямках: на матеріалі різних мов, у різностильових текстах, а також увагу лінгвістів сконцентровано на зіставленні структурних, семантичних і функціональних особливостей іменникових фраз. Насамперед, становить інтерес аналіз особливостей семантики й структури іменникових фраз англійської, української й російської мов у працях Е. Р. Брагіної [1], І. В. Корунця [7], А. А. Мізак [11], Г. М. Нікітіної [12] та ін.

Низку праць присвячено вивченню іменникових фраз у різностильових текстах. Так, З. В. Данилова [3] проводить порівняльний аналіз атрибутивних словосполучень на матеріалі англійської науково-технічної і художньої літератури. О. І. Денисов [5] порівнює структурні й функціональні особливості полікомпонентних регресивних іменникових фраз у трьох стилях – публіцистичному, науково-технічному й художньому, не залишаючи поза увагою службових слів у їх структурі. Економічні терміни розглянуто у працях В. Л. Іщенко [6] та І. Б. Петриченко [13]. В. Л. Іщенко аналізує англійські полікомпонентні терміни з прикметниками в парадигматичному й синтагматичному аспектах, І. Б. Петриченко вивчає особливості структури економічних термінів. Загальнолінгвістичні аспекти детермінативів й особливості їх функціонування в дискурсі економіки досліджено В. А. Гацко [2].

Необхідно звернути увагу на порівняльний аналіз структурних, семантичних і функціональних особливостей іменникових фраз. Зокрема, А. Е. Левицький [9] досліджує функціональні зміни в системі номінативних одиниць сучасної англійської мови на матеріалі текстів художньої прози. З. М. Денисенко [4] розглядає ітерацію граматичних сем в іменникових фразах. Н. І. Крапицька [8] вивчає регресивні атрибутивні іменникові фрази у художній літературі в комунікативно-функціональному аспекті. О. М. Медвідь [10] досліджує особливості функціонування квантитативних одиниць, їх системну організацію, інтеграцію парадигматичних і синтагматичних ознак. М. М. Попович [14] висвітлює категорію означеності/неозначеності іменників англійської мови. О. В. Яковенко [16] вивчає сполучуваність детермінативів у сучасній англійській мові.

Актуальність теми цієї розвідки зумовлена станом вивчення семантичних, структурних і функціональних особливостей іменникових фраз у тексті, необхідністю їхнього порівняльного аналізу. Високою частотою вживання вирізняється об'єкт проведеного дослідження, яким є високочастотні іменникові фрази, в яких ядрами є 497 іменників, виділених із Частотного словника сучасної англійської мови, що охоплює першу тисячу найчастотніших слів сучасної англійської мови [15].

Метою цієї розвідки є порівняльний аналіз іменникових фраз в англійській художній прозі, які реалізують активну валентність ядер-іменників. Для досягнення поставленої мети необхідним є зіставлення досліджуваних іменникових фраз за частотою вживання, обсягом, інвентарем дистрибутивних моделей (далі ДМ, під якими мається на увазі відображення послідовності класів слів, до яких належать компоненти іменникових фраз).

Насамперед слід зауважити, що залежно від аранжування компонентів досліджувані іменникові фрази можуть бути прогресивними, регресивними (в термінології В. Інґве) та рамковими (див. Е. Я. Мороховська). У прогресивних іменникових фразах залежні елементи

розташовані справа від ядра-іменника, наприклад: *winter in Philadelphia; man, who offered explanations; book two*, а в регресивних іменникових фразах, відповідно, – зліва, наприклад: *a marvellous little fellow; at the same time; a university social system*. Термін “рамкова іменникова фраза” означає двостороннє розташування залежних елементів щодо ядра-іменника, наприклад: *every day of the week; the people who notice its preponderance*.

Аналізовані іменникові фрази різняться обсягом, під яким мається на увазі кількість компонентів: бінарні, трикомпонентні, чотирикомпонентні, п’ятикомпонентні й т. д. У процесі аналізу було встановлено, що обсяг регресивних іменникових фраз у художній прозі не перевищує семи компонентів, прогресивних – п’яти, а рамкових – дев’яти. Таким чином, максимальний обсяг іменникових фраз становить дев’ять компонентів, а мінімальний – два.

Визначимо тенденції розподілу іменникових фраз за частотою, враховуючи їх обсяг й аранжування компонентів (див. табл. 1 і рис. 1). Виділимо також у досліджуваному матеріалі основну й периферійну системи за частотою.

Таблиця 1

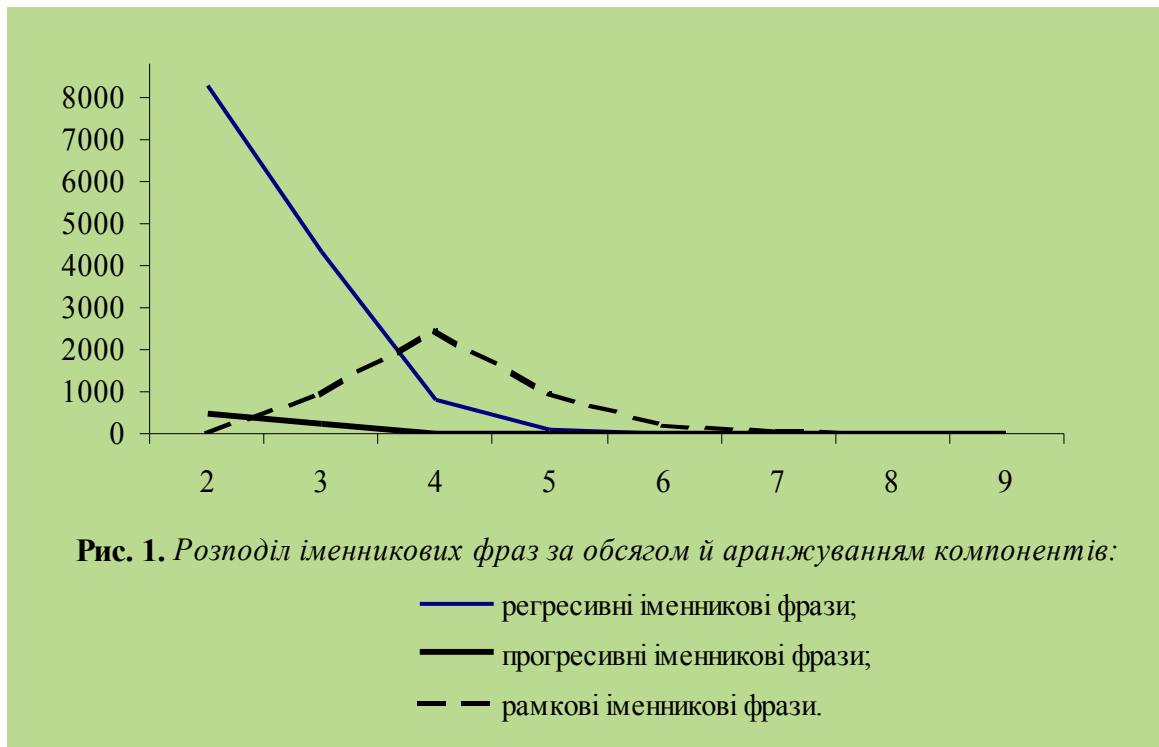
**Розподіл регресивних, прогресивних і рамкових іменникових фраз
за обсягом і частотою вживання**

№ з/п	Обсяг	Іменникові фрази			Всього
		Регресивні	Прогресивні	Рамкові	
	2	8266*	497	0	8763
	3	4305	244	931	5480
	4	811	4	2490	3305
	5	82	1	957	1040
	6	15	0	205	220
	7	3	0	29	32
	8	0	0	5	5
	9	0	0	6	6
9	Всього	13482	746	4623	18851

* Ядерні за частотою іменникові фрази подані жирним підкресленим шрифтом, а іменникові фрази основної підсистеми – жирним курсивом.

Дані табл. 1 та рис. 1 показують, що в загальному масиві ядро за частотою (біля 75 % досліджуваного матеріалу) складають бінарні й трикомпонентні іменникові фрази, а чотирикомпонентні відносяться до основної підсистеми за частотою (90 % досліджуваного масиву). У межах структурного поділу іменникових фраз на регресивні, прогресивні та рамкові з’ясувалося, що зазначені фрази не є найчастотнішими для рамкових іменникових фраз, власне чотирикомпонентні є найчастотнішими, а п’ятикомпонентні складають основну підсистему за

частотою. Тому можна зробити висновок, що аранжуванням компонентів іменникових фраз впливає на їх обсяг.

Регресивні, прогресивні та рамкові іменникові фрази описуються різною кількістю ДМ. Проаналізуємо закономірності їх розподілу за обсягом і кількістю ДМ, які їх описують, також в аналізованому матеріалі виділимо основну та периферійну системи за частотою (див. табл. 2).

З табл. 2 видно, що регресивні, прогресивні та рамкові іменникові фрази різняться кількістю ДМ: найбільшою кількістю ДМ описуються рамкові іменникові фрази, другу позицію займають регресивні іменникові фрази, а третю – прогресивні.

Зобразимо нерівномірність розподілу ДМ регресивних, прогресивних і рамкових іменникових фраз на діаграмі (див. рис. 2).

За даними табл. 2 та рис. 2, найбільшою кількістю ДМ описуються три-, чотири-, п'ятикомпонентні іменникові фрази, оскільки в загальному масиві вони складають ядро за частотою. У межах структурного поділу іменникових фраз на регресивні, прогресивні та рамкові з'ясовано, що найбільшою кількістю ДМ описуються чотирикомпонентні регресивні, трикомпонентні прогресивні та п'ятикомпонентні рамкові іменникові фрази. Тому можна зробити висновок, що аранжуванням компонентів іменникових фраз у текстах художньої прози впливає на кількість ДМ, які їх описують.

**Розподіл іменникових фраз за обсягом і кількістю
дистрибутивних моделей, які їх описують**

№ з/п	Обсяг	Іменникові фрази			Разом
		Регресивні	Прогресивні	Рамкові	
1	2	9	<u>9</u>	0	18
2	3	<u>43</u>	<u>13</u>	28	84
3	4	<u>63</u>	4	<u>83</u>	150
4	5	<u>35</u>	2	<u>91</u>	128
5	6	14	0	<u>76</u>	90
6	7	4	0	29	33
7	8	0	0	5	5
8	9	0	0	6	6
9	Всього	168	28	318	514

* Ядерні за частотою іменникові фрази подані жирним підкресленим шрифтом, а іменникові фрази основної підсистеми – жирним курсивом.

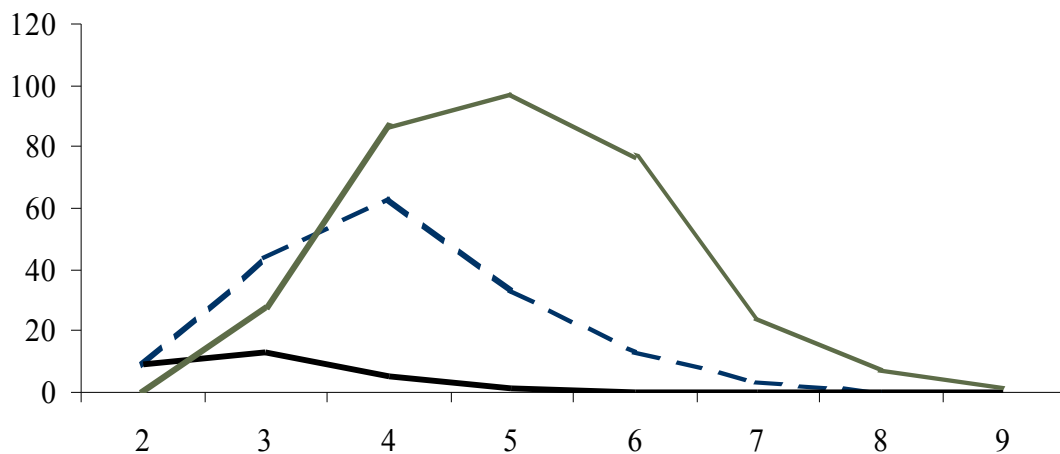

Рис. 2. Розподіл іменникових фраз за обсягом та кількістю дистрибутивних моделей, які їх описують:

- регресивні іменникові фрази;
- прогресивні іменникові фрази;
- рамкові іменникові фрази.

Підсумовуючи вищевикладене можна прийти до висновку, що функціонування іменникових фраз із детермінативами в англомовних художніх текстах залежить від їх структурних особливостей, зокрема обсягу, аранжування компонентів. Проведений аналіз підводить до питання про дослідження поширеності іменникових фраз із детермінативами в англомовних художніх текстах, взаємовпливу семантики та зв'язків між її компонентами на функціонування іменникових фраз із детермінативами у різних стилях, які вбачаються перспективними.

Встановлено, що незалежно від аранжування компонентів, між обсягом і частотою іменникових фраз існує обернено пропорційний зв'язок: чим більший обсяг регресивних, прогресивних чи рамкових іменникових фраз, тим менша їх частота. У досліджуваній літературі максимальний обсяг регресивних іменникових фраз складає сім компонентів, рамкових фраз – дев'ять компонентів і прогресивних – п'ять. Мінімальні за обсягом іменникові фрази складаються з двох компонентів.

Аналіз показав, що функціонування іменникових фраз у текстах художньої прози обумовлене їх структурними особливостями. Насамперед, мається на увазі те, що аранжування компонентів іменникових фраз впливає на їх обсяг та кількість ДМ, котрі їх описують. У цьому розділі дисертаційного дослідження визначено інвентар ДМ іменникових фраз: 128 моделей регресивних іменникових фраз, 27 – прогресивних і 318 – рамкових.

Література

1. Брагина Э. Р. Структурно-компонентный анализ терминов кибернетики в английском языке в сопоставлении с украинским и русским: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.15 / Донецк. нац. ун-т.– Донецк, 2001.– 24 с.
2. Гацко В. А. Детермінатив: загальнолінгвістичні аспекти та особливості функціонування в дискурсі економіки // Проблеми семантики слова, речення та тексту.– К.: КДЛУ, 2001.– Вип. 6.– С. 30–38.
3. Данилова З. В. Порівняльний аналіз атрибутивних словосполучень (на матеріалі англійської науково-технічної літератури) // Іноземна філологія.– 1981.– № 64.– С. 26–35.
4. Денисенко З. М. Ітерація граматичних сем у субстантивному словосполученні // Вісник Черкаськ. держ. ун-ту ім. Богдана Хмельницького. Серія Філологічні науки.– Черкаси: ЧДУ, 2001.– Вип. 15.– С. 73–79.
5. Денисов О. И. Особенности препозитивных многокомпонентных именных фраз в текстах различных функциональных стилей (на материале английского языка): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Харьк. нац. ун-т. им. В. Н. Каразина.– Харьков, 1997.– 176 с.
6. Іщенко В. Л. Англійський багатоконпонентний економічний термін (парадигматичний та синтагматичний аспекти): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова.– Одеса, 2002.– 18 с.
7. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та українських мов: Навч. посібник.– Вінниця: Нова книга, 2003.– 464 с.
8. Крапицкая Н. А. Субстантивные атрибутивные словосочетания современного английского языка в коммуникативно-функциональном аспекте: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Минск. гос. лингв. ун-т.– Минск, 2000.– 19 с.
9. Левицький А. Е. Функціональні зміни в системі номінативних одиниць сучасної англійської мови: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгв. ун-т.– К., 1999.– 396 с.
10. Медведь Е. Н. Системно-функциональные особенности квантитативных единиц: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Сумск. гос. ун-т им. А. С. Макаренка.– Сумы, 2001.– 258 с.
11. Мизак А. А. Субстантивные словосочетания с препозитивным атрибутом в английском языке и соответствующие конструкции в украинском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.663 / АН УССР. Отделение литературы, языка, искусства.– К., 1969.– 16 с.

12. Никитина Г. М. Об изучении свободных словосочетаний в сопоставительном плане // Иностр. языки в школе.– 1991.– № 6.– С. 154–159.
13. Петриченко І. Б. Структурні особливості субстантивної конструкції у вузькоспеціальному тексті: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / Дніпропетровськ. нац. ун-т.– Дніпропетровськ, 2001.– 18 с.
14. Попович М. М. Категорія означеності/неозначеності іменника в контексті теорії актуалізації Ш. Баллі // Мовознавство.– 2001.– № 1 (203).– С. 58–67.
15. Частотный словарь сочетаемости современного английского языка. Принципы составления словаря / Н. О. Волкова, Р. З. Гинзбург, В. И. Перебейнос, С. С. Санкин.– М.: МГПИИЯ, 1971.– Ч. 1.– 76 с.
16. Яковенко О. В. Сочетаемость детерминативов в английском языке // Актуальные вопросы английской филологии.– Пятигорск: ПГЛУ, 2001.– С. 184–188.

Статтю подано до редколегії

24.03.2006 р.